

JAMBIL'IN ŞİİRDEKİ USTALIĞI

Jambıl, Kazak halkının klasik büyük şairlerinden biridir. Jambıl öyle bir sanatçıdır ki, onun 'dünya yüzünde çok nadir rastlanan anında şiir söyleme, aşıklık sanatında büyük bir dağ' olduğunu söylemek mümkündür. Jambıl'ı büyük aşık yapan sadece onun irticalen şiir söyleme kabiliyeti değil, gençliğinde milletin hüznünü anlayıp, derinden hissedebilmesi ve halkına olan yakınlığıdır. Jambıl'm adının diğer milletlere yayılmasını ve böylece dünyaca tanınmasını sağlayan sadece onun çağdaşı olan meslektaşları arasında ileri gitmesi ve hitabetindeki güzellik değil, onun kendi halkının duygularını, düşüncelerini dile getirebilen, akıllı, basiretli, işinin ehli biri olmasıdır. Halkının iyiliklerini kendinde toplayan, hayatın manasını anlayan, insanları çok iyi tanıyan ulu akın, nasıl kendi halkının ihtiyaçlarını, dileklerini, amaçlarını anlamışsa aynı şekilde bütün insanlığın özlemlerini de kavramıştır. Kazak halkının başka milletler ile yakın dostluk ilişkisi içinde olmasına büyük önem vermiştir. Jambıl'm bir çok şiirinde Ekim devriminden sonraki yeni devri tanıtmayı, o zamanki resmi siyasete bağlı olduğu anlamına gelmez. Ancak halkın düşüncesinden doğan duygularını dile getiren bu keskin sözlere, şiirlere siyasetle uğraşanlar başvurmuşlardır. Jambıl kendi halkını başka milletlere, bütün dünyaya tanıtan büyük bir şahsiyet oldu. Onun, irticalen şiir söyleme yeteneği ve akıllılığı sayesinde gönülleri fethetmesi, bir çok insanı imrendirip şaşırtmıştır. Buna, biz şiir sözünün yüceliği, halk içinde önemli bir yeri olan irticalen şiir söyleme sanatının ölmezliği diyoruz.

Biz, şiiri anında, irticalen söylemek deyimlerini sıkça kullandık Ancak bu kavramların çerçevesini belirleyip, ilmî manada tetkik edebildik mi?. İrticalen şiir söyleme sanatı bir çok milletin edebiyatında yer almıştır.

Yazılı edebiyat geliştiği zaman, şiirler kitap halinde neşredilmeye başlayınca irticalen şiir söyleme sanatı da zamanla önemini kaybedip, geleneğin bir kalıntısı durumuna düştü. Ancak epik 'jır' geleneği gücünü kaybetmeden irticalî şiir sanatı ile âşıklık sanatı da toplum içinde yaşamaya devam etmiş ve dışlanmayıp, ebedilik vasfını kazanmıştır.

Bu irticalen şiir söyleme ustalığına klasik şairlerde de rastlanmaktadır. Ancak klasik edebiyatta irticalen şiir söylemek, şiir yazmanın esas tekniklerinden değil, bir yan teknik olarak kabul

Prof. Dr. Zeki AHMETOV

*Kazakistan Cumhuriyeti İlimler Akademisi
Öğr. Üyesi*

Kazak Türkçesinden Aktaran:

Mine BAYKAL- Banu MUKAYEVA

edilir. Klasik şairler, âşık şairler gibi, şiiri başından sonuna kadar anında söylemeyi amaç edinmeyip, her sözü kağıda yazıp, üzerinde uzun süre çalışarak neşrederler. Yerli ve yabancı bir çok a-raştırmacı uçsuz bucaksız destanın durmadan irticalen söylenmesi ve hafızalarda saklanmasına şaşırıp kalmışlardır. Destan araştırmacıları, müsteşrikler, alimler ilhamla irticalen söylenmiş uzun şiirlerin, önceden söylenmiş kalıbına binlerce söz örneklerinin, binlerce ahenk unsurunun, kafiye ve şiir satırlarının eklenerek zaman içinde yeniden üretilmiş olmasını, bunların bütünüyle kavranıp hafızada saklanabilmesini ve birbiri ile uyuşmasını hayretle görürler. Destan şiirini söyleme sürecindeki gelenek ve yenileşme meselesi çok önemlidir. Amerikalı alimler, M. Perri, A.B. Lord Bosna-Hersek Müslümanlarının destan, şiir ve jir sanatını araştırıp, jir söyleyenlerin kalıplaşmış söz kullandıklarını tespit etmişlerdir. Buna benzer tespitlere Rus ve Avrupa alimlerinin, folklor araştırmacılarının ve bazı Kazak alimlerinin kitaplarında da rastlanılmaktadır. Destan şiirleri geleneğinde devam etmekte olan konunun, ana hatlarını bozmadan, şiir dilinde kullanılan güzel söz örneklerinden, kalıplaşmış sözlerden gittikçe daha fazla faydalandığı bir gerçektir. Bu, jir söyleyene büyük kolaylık sağlar. Fakat Jırcı'nın nitelik olarak benimsenmiş olan geleneğe uyması ya da kendine ait bir ustalık göstermesi onun şairlik kabiliyetine bağlıdır. "Aytıs" (Atışma), "Terme" (Ata sözlerini dombra ile söylemek), "Tolğaw"(bir olayı dombra ile uzunca anlatmak), şiirleri gibi lirik eserlerde anında, hiç hazırlıksız olarak şiir söyleme en önemli özelliktir. Bunun gibi irticalen şiir söyleme ustalığı, sözlü edebiyatta da oldukça geniş yer tutan bir sanattır.

Anında şiir söylemenin, şair gibi hissedebilme, şair gibi düşünebilme ve şiir kabiliyetinin olmasına bağlı bulunduğu inanmak gerekir.

Jambıl'dan söz ettiğimizde, söz söyleme sanatının özelliklerini bunun gibi bir kaç yönden inceleyebiliriz. Çünkü Jambıl, lirik şiirin, çeşitli türlerini yazan usta, bir lirik aşığı, bununla birlikte yarışmalarda önüne kimsenin çıkamayacağı şekilde atışan, yorulmadan uzun destan söyleyebilen bir akındır. Toplumda bu böyle kabul edilmiştir.

Mizahı, uygun bir şekilde şiirle söylemek ya da konuştuğu kişinin sözüne bir iki sözle de olsa şiirle karşılık vermek halk arasında çok yaygın bir

tür olsa gerek. Kazak gibi "öner aldı kızıl dil" (sanat öncesi dil) deyip sözü ustaca yerinde kullanmayan, az da olsa, şiir söylemeyi beceremeyen insan yoktur. Fakat gerçek bir şairin güçlü olandan daha da güçlü olduğu bir gerçektir. Yetenek sahibi kamil bir şairin söylediği anda dalgalar yükselir ve durmadan devam eder. Bu sıfatları taşıyan şairin ustalığının doruğa ulaştığı kabul edilir. Böyle yetenekli bir şairin basireti, akıllılığı ve yetenekliliği sadece uzun şiirlerde değil, kısa şiirlerde de görülür.

Jambıl'ın ağzından çıkan kısa fakat yoğun ve manası derin, çekici mizahi şiirler az değildir. Anında söylenen şiire has birinci özellik: Düşüncenin kesintisiz, daima bir sahada gelişerek, derinleşmesi ve buna bağlı olarak da sözün özgürce söylenmesidir. Diğer taraftan da bu irticalî şiirlerinde günlük konuşma dilinin özellikleri görülür.

Jambıl'ın her durumda, anında söylediği şiirlerinin rahatlıkla anlaşılabilmesi, onun usta olduğunun bir kanıtıdır. Kenen Ezirbayev'in, belirttiği gibi Jambıl çekinmeden her şeyi açıkça, söylediği için bir sene, insanların toplandığı bir sergiye davet edilmez. Buna kızan Jambıl başkanın oturduğu mekana gizlice girip şiirlerini söylemeye başlar:

Au, men Jambılın, Jambılın,
Kara jolday dañğılın.
Körgeñim köp köne edim,
Ölen jırğa qambılın,
Kuñirenip küni-tüni,
Jalğız qalıp qañğırdım
Qatar kurbı qadirlés
Zamañdastı sağındım.
Qatağan men Kebekbay
Maqamdistı sağındım.

Kökte jüzgen kümis kün,
Appaq aydı sağındım.
Qaldırmaytın toyınan
Noğaybaydı sağındım
Kedeylerdi jaqtamay

Bayğa qaşan jağındım.
Bolisqa qaşan bağındım?
Boy bermey jürüp olarğa,
Bostandığım sağındım.
Kütken küñim twğanday
Qurmetim men oljamman
Ne sebepti kağıldım?

Jas aqındar qasında
 Dudar şaşın basında,
 Siir baqqan, tas örtep
 Ekelerini biluwşı em,
 Oraz benen Jübanış,
 Torkalı toyğa şakırmay,
 Men senderge ne qıldım?
Ey ben Jambılım Jambılım
Kara yol gibi sonsuzum.
Çok görmüş geçirmişim
Şiirlere kaynağım
Gece gündüz hüüzünlenip
Yalnız kalıp dolaştım.
Değerli yaşatlarımı
Akranlarımı özledim.
Katağan ve Kebekbay
Makamdası özledim..

Gökte yüzen gümüş gün,
Apak ayı özledim.
Düğünleri bensiz geçmeyen
Noğaybayı özledim.
Fakiri kollamayıp
Zengine ne zaman yağ çektim.
Bolis 'a ne zaman bağlandım.
Hiç uymadım onlara
Hürriyetmii özledim
Beklediğim gün doğar gibi,
Saygınlığım ve nasibimden
Ne sebeple ayrıldım?
Genç aşıklar yanında
Kıvırcık saçın başında,
İnek bakan, taş yandıran
Atalarımı bilirdim
Oraz ile Jubanış,
Büyük düğüne davet etmediniz
Ben sizlere ne yaptım?.

Jambıl şiirlerinde, çoğunlukla Kazak şiirinde eskiden beri yerleşmiş, kalıplaşmış, geleneksel şiir tarzım benimsemiştir. O, konusu çeşitli olan lirik şiirlerinde, uzun tolğaw ve destanlarda da bu şiir tarzım kullanılmıştır. Şiir ölçüsü 7-8 hecelidir. Yedi heceli mısra 4+3 şeklinde iki duraktan, sekiz heceli mısra da 3+2+3 şeklinde üç duraktan kuruludur. Mısraları değişen bu ritimlerle canlı dalgalı gittikçe hafifleşen çok güzel bir şiir oluşturur. Şiirin yapısının bütün yönleri, boyutu, kafiyesi, irticalen söylenmesi şiirin düşünce özgürlüğünü geliştirmesine yardım eder. Buna bağlı olarak şi-

irde mısraların belli bir ölçüde sınırlandırılmadan özgürce söylenmesinde bir amaç vardır. Şiirde, ifade edilmek istenilenlerin çokluğu, mısraların manası, kelimelerdeki ses ahengi, söz dizimsel yapısı, kafiye hep birlikte düşünülmektedir. İfade edilmek istenen düşüncelerin çokluğu şiirin, fikirlerin devamlı akla geldiği gibi söylenmesi olduğunu göstermez. Onun şiirlerinde epik şiir geleneğinin düşüncelerinden önce yerleştiği bir gerçektir. Ancak epik şiirlerde, "terme", "tolğaw", "mersiyelerde" düşünce yoğunluğu daima saklı olduğundan kalıp da gittikçe gelişmektedir.

Jambıl halk şiirinde yaygın olan 11 heceli şiir kalıbını kullanır. 11 heceli şiir ölçüsünden, irticalen şiir söyleyen şairler geçen asırda çok faydalanmışlardır. Çünkü kolay, bol nefesli bir şiir ölçüsüdür. Şiir mısralarında her mısra da birkaç durak bulunmaktadır. Şiir ritminin güzelliği ve hafifliği, kafiye uygunluğu, şiirdeki ölçü örneklerinin amaca ulaştırın, çok gelişmiş bir vezini olmasından dolayı çok kullanılmıştır. Öyleyse Jambıl'ın irticalen söylediği şiirlerinde 11 heceli ölçüyü sık kullanması şaşılacak bir şey değildir. Mesela;

Saqalım temir kürek borğa malğan,
 Seleudey şaşım seldir zorğa qalğan.
 Awızşa aq jabağı japsırğanday,
 Kerilik nemdi qoydı qorlamağan
 Qulpirğan qızıl sıray tüşimdi aldı
 Awzımdı opraytıp tisimdi aldı
 Bosatıp buwınımnıñ şegelerin
 Sıñdırıp tula boydan küşimdi aldı

Sakalım demir kürek bor'a bulanmış,
Seyrek saçım zorla kalmış.
Ağza beyaz yapağı yapıştırmış gibi,
Neyimi koydu rezil etmemiş.
Tenimin kızıl rengini aldı
Ağzımda parlayan dişimi aldı
Eklemlerim çivisi tutmaz oldu
Çökertip, bedenimdeki gücümü aldı.

Bu şiiri Jambıl'ın ne hakkında söylediğini Ebdilde Tacibayev şöyle anlatıyor: "Bir gün büyük bir aynanın önünde durup kendi yüzünü seyreden Jambıl, yanına yaklaşan ve ne yaptığım şaşkınlıkla izleyen Leonid Sabolev'e, yanındaki ,Muhtar Ewezov ve Ebdilde Tacibayev'e mizahla karışık bir şiir söyler".Başka bir örnek:

Bul Jambıl körgen burın talay taran,
Kez boldı endi oğan altın zaman,
Keñ jatqan baytaq ulan seçiremin,
Tarihüñ dombırasın qolma alğan.

*Bu Jambıl zamanında çok şey gördü,
Ona oldu şimdi, altın zaman,
Sonsuza uzanan büyük seçireyim,
Tarihin dombırasını eline alan.*

Jambıl' dñ ardaq talip bulbul sözi,
Gawharday nurın tögip eki közi,
Toqşanda qayıp alam jıyırma besti
Jasarıp qart babannñ turğan kezi.

*Jambıl 'ın değerlenen bülbül sözü
Cevher gibi nur döktü iki gözü,
Doksandan yirmi beş yaşa geçip,
İhtiyar babanın gençleştiği zamandır.*

Jambıl'ın bu şiirini (Sonra şairin "Qayıp Kelgen Jastıq/ Geri Dönen Gençlik" adlı kitabında yayımlandı) bir mecliste konuşma sırası kendisine geldiğinde söylediğini Qasım Amanjolov şöyle anlatır: "O mecliste, her birimiz kendi şiirimizi okuduk. Bazılarımız şarkı söyledi. Şiir ve şarkı ile uğraşmayanlarımız da neşeli sözler söyledi". Qasım Amanjolov devamla "Söz deryasına girdikçe halk şairleri ve gençler birbirimizle kaynaştık. Şiir, öykü gittikçe uzadı. Jambıl'ın yüzü sanki daha da güzelleşti. 90 yaşındaki ihtiyar, karşımızda 25 yaşında bir genç oluverdi. Jambıl her konuşmasında 'keşke sizin yaşıtınız olsaydım' diyordu". "O ne demek Jambıl , bazı gençlerden siz daha gençsiniz" dedi içimizden bir arkadaş. Jambıl bu sözü söyleyen delikanlıya dikkatle baktı ve dombırasını eline aldı, sessizce bekledik. Jambıl'ın sırlarını kendisinde toplayan gövdesinden bir ses çıktı ve söylemeye başladı Jambıl'ın "hayatının şiiri" adlı şiirinden:

Eske alsam ertegidey erteni ötken,
Talay jan cüreginin jırın tökken
Eñirep en daladan baqıt izdep,
Taba almay, ańsap Asan qayğı da ötken.
Qulanday qaqtan bezgen Qorkıt qañgıp,
Kezdespey körden basqa ol da ketken.

*Düşünsem masal gibi geçip giden,
Nice can yüreğinin şiirini döken
Ağlayıp engin çölde iz süren,*

*Bulamadan, Asan Kayğı da geçti.
Ceylan gibi ürküp ölümden kaçan
Korkut Kurtulamadı mezardan o da gitti.*

diye başlayan şiiri de 11 heceli ölçüyle yazılmıştır. Muhammedcan Qarataev, Jambıl'ın, Tiflis'te Şota Rustaveliy'in "Kaplan Derisini Örtünen Cesur" adlı destanının 750. yıldönümü için yapılan Gürcistan Yazarlar Birliği Meclisi'nde bu şiiri nasıl bir ilhamla söylediğinden şöyle bahseder: "Şair dombırasını eline aldığı zaman salonun içi sessiz kaldı. Önce kanatlarını uçmaya hazırlayan şahin gibi biraz durdu. Sonra iki omzunu silkerek dombırasını çalmaya başladı. Sözsüz sesini uzatıp yağmur gibi söz boşalttı. Baktığımda Jambıl'ın yüzünün kızardığını, alnından ter döktüğünü gördüm. Şairin parmaklarıyla birlikte gövdesi de oynuyordu ve şiir seli gittikçe çoğalıyordu. İhtiyar şairin bir çok şiir söylediğini gördüm fakat böyle ilhamla, böyle sevinerek şiir söylediğini ilk defa görüyorum. Şiirlerindeki yoğun düşünceler, benzetme ve karakterlerin çokluğu sadece başkalarını değil bizi de şaşırttı. Bir ara salonda oturan Kenen ve Tayır'a gözüm kaydı. İkisinin de gözlerinde yaş vardı." Muhammedjan Qarataev tren yolculuğunda Gürcistan, Kafkas Dağlan, Şota Rustaveliy hakkında Jambıl'a fikir vermek için Tayır'la birlikte bir çok öykü anlattığını söylüyor: "Fakat ihtiyar şair, yarınki mecliste söyler misiniz? şeklinde yaptığımız teklifi kabul etmemiş gibi görüldüğünden gerçekten söylemezse diye heyecanlandık" diye anlatıyor.

Bu sözleri Jambıl, ertesini gün şiirinde söylemek için düşünerek yürüse de o an için buna hazır değildi. Ancak şair mecliste toplumun önüne çıktığında, gövdesinde toplanan düşünceleri, duyguları, güzel sözleri önündeki engeli yıkıp yolunu açan şelale gibi söyledi. Anında çıkan şiirin nasıl olduğunu, irticalen söyleyen şairin ustalığının dinleyenler hayranlıkla izledi. Jambıl'ın ustalığının sırrını anlamak için şairlik sanatına gönül vermenin gerekli olduğu bir gerçektir.

Jambıl'ın ilham geldiği zaman şiiri nasıl söylediğini Ebdilde Tajibaev'in sözlerinde açıkça görebiliriz:

Au, men Jambılın, Jambılın,
Qara joldaw dangılın.
Jastayımnan jin buıp,
Ölen kuwdım qañğırdım./
Şapqam jerdı şan kıldım.

Aytısqandı tan qıldım
Tındawşımıd qandırdım

*Ey ben Jambıl 'ım Jambıl 'ım
Kara yol gibi sonsuzum.
Gençliğimde mecnun olup
Şiir yoluna düşmüşüm
Geçtiğim yollarda başarılı oldum.
Atıştığımı şaşırıttım
Dinleyenini sevindirdim*

diyen Jambıl, dombrasını eline alıp "Ey" diye başlayarak "önce kendisini övdü" diyor, Ebdilde Tejibayev. Jambıl, dinleyenlere kendisinden ne hakkında söylemesini istediklerini sordu. ve Muhtar ile Sabit'in "zaman" hakkında söyleyin" önerisini kabul etti ve çok geçmeden şiiri söylemeye başladı. "Gençliğinde çok iyi koşan bir ata bindiğini, kızlardan en güzelini sevdiğini de gizlemedi. Onun sözlerini gülerек dinledik," diyor Ebdilde ve devam ediyor."Sonra yavaş yavaş Muhtar ile Sabit'in söylediği konuya başladı. "Söylemeye devam edersen söyleyeceklerim tükenmez" dedi. Zamanlar hakkında söyledi, Kırım'ın kırk cesurundan haberi olduğunu belirtti. "Köroğlu'nun hangi bölümünü söyle, diyorsunuz?" diye sordu. Ondan sonra Suranşı ve Sawrıqtar hakkında iki gün söyleyebileceğini belirtti. Jambıl burada destan söyleyen gerçek aşkın karakterini bir kez daha açıkça tanıtmış oldu. Hangi destanı söyleyeyim diye dinleyicilere seçme hakkını vermesi bunun bir örneğidir. Şair, önceden iyi bildiği destanı, söylemesi halinde ezberlemiş olduğu şiirin mısralarını, yineleyecektir. Hafızası çok güçlü olan şair, geleneksel destanın kelimelerini her söyleyişinde değiştirmeye gayret etmez. Önceki söylediği kelime şeklini saklar. Ama bu defa Jambıl, kendi bildiği destanlardan birini söylemeyip, dönemiyle ilgili uzun tolğaw şiirini, gönülden ilhamla söyledi. Ebdilde Tejibayev, "Jambıl, yeni bir ritimle başladığı tolğaw'ı durmadan söyledi" der. Örnek verdiği şiirlerden büyük şairi hemen tanıyabiliriz.

Toqsanğa kelgen jasım bar,
Köpti körgen basım bar.
Aman jetik bul küнге,
Oydı-qırdı aralap,
Aq esekti sabalap
Serik boldı ömirge...

Qazaq qazaq bolğalı,
Kördik qoy talay Handardı.
Ötkizdik qoy biz bastan
Azaptı, awır zañdardı.
Qoqant bilep bir kezde
Öristegi maldı aldı,
Qonıstağı jandı aldı.
Sol bir ötken zamannan
Arman bolar ne qaldı...

*Doksana gelmiş yaşım var
Çok şey görmüş başım var
Sağlam geldik bu güne,
Her yeri dolaşıp
Ak eşeği güdüp
Yoldaş oldu ömüre...*

*Kazak Kazak olalı,
Gördük çok çeşit Hanları.
Biz başımızdan geçirdik
Azabı, ağır şartları.
Kokant 'a tabi oldu bir zaman
Yayladaki malı aldı,
Topraktaki canı aldı.
Böyle geçen bir zamandan
Özlenecek ne kaldı...*

Bu tolğaw şiirini 'bir saatten fazla durmadan söyleyen' Jambıl'ın dinleyenleri mutlu ettiğini söyleyen Ebdilde Tejibayev, Muhtar Evvezov'un şu sözlerini aktarıyor:

"-İşte!" dedi Muhan (Muhtar), Seben'e (Sabit) bakarak iki elini açıp; "doğaçlamanın zirvesi budur! Destanda önceden kullanılan karakterleri nasıl kullanıyor! Duraklamadan, kendisinin yüce fikirli harika şiirini anında söylediği zaman halkın zenginliği ona altın gibi dökülüp onu ışılatmıyor mu?" Muhtar Evvezov'un, ulu şairin anında söylenen tolğaw şiirinde, destanlarda karşılaşılan güzel söz örneklerini kullandığına dikkat çekmesinde de bir ustalık, uzmanlık vardır. İrticalen şiir söyleme sanatı, anında şiir söylemenin kolaylığıyla, halk şiirinin kelime hazinesini, güzel söz örneklerini bol bol kullanmakla güzellik kazanır; halkın uçsuz bucaksız söz sanatını kendisine kaynak olarak alır... Bizim, Jambıl'ı milyon satirli şiiri hafızasında tutabilen şair diye övmemizde bir gerçek vardır. Onun bildiği ve söylediği destanlarının yazılı olanından daha fazlası da yazılı değildir.

Jambıl'ın "Suranşı" destanını ilhamla söylediğine şahit olan Dihan Ebilev şöyle diyor; "Jekēñ (Jambıl) dombırayı fazla çalmıyordu, yaşlı parmaklarıyla iki teli çalarak:

Aq dombıra qolğa alıp,
Ay men ayta tolğanıp,
Özen quyğan teñizdey,
Jırdñ seli tasqındap,
Aq semserdey jaltıldap,
Şağılıstan kün salıp.../

*Ak dombırayı ele alıp,
Aylarca, haftalarca coşup
Kabarıp, nehiri bulan deniz gibi
Şiinin seli taşıp,
Ak kalkan gibi parlayıp,
Yanıyor, ışık saçıp...*

diye söylemeye başladığında beyaz gövdesinin tozunu şiir rüzgarıyla silkelemiş gibi oturdu. Dihan Ebilev, Jambıl'ın şairlik ilhamının yüceliğini gördüğü zaman şaşırıldığını gizlemiyor; "Harmanda gördüğüm zaman çok yaşlanmış bu ihtiyarın böyle şiir söyleyebileceğini zannetmiyordum" der. Şimdi ise bu düşüncesinden vazgeçtiğini ve Jambıl'ın şairlik yeteneğinin, gücünün hala var olduğunu sevinerek söyler: "Kaynağından çıkıp akan su giderek nehir halini alıyor ve uzağa doğru gidiyor. Kulağım sözünde, gözüm kendisinde, dikkatle dinliyorum. İçten söylüyor, şiire ara veriyor, tekrar sazı eline aldığı beyaz yüzüne bir kızılık geliyor." Söylenen sözlerden ve ünlü şairlerin Jambıl'ın şiir söylemesi sırasında nasıl bir hali yaşadığını gözlemleyerek onun hakkında verdikleri bilgilerden neyi anlıyoruz. Öncelikle ulu aşık, şiiri oturarak, ilgisizce söylemiyor. Güçlü bir duyguya kapılarak, derin düşünceye dalarak, kanatlandığı zaman şiirin zenginliğini döktüğünü görüyoruz. İşte bu gerçek şairlik ilhamının vazgeçilmez bir özelliğidir. Aynı zamanda da doğaçlama şiir söylemenin bir şartıdır. İrticalf uzmanlık seviyesi her şairin yeteneğine, zekasına ve keskin fikrine bağlıdır.

Tabii, irticalen şiir söyleyen şair de bazen şiiri anında söyler, bazen de hafızasında olanı, ezberinde şekillenen mısraları sırasına göre söyleyebilir. Her şekilde şiirle düşünüp, şiirle söyler. Gerçek şair için bu alışkanlık haline gelmiştir.

Söyleyeceği fikrin mantığa uygunluğunu bulduğu an, şiire ait sözün ritmi, şekli, ölçüsü ve uygunluğu güzelleşir. Gerçek şaire, fikrini şiirle söylemek, basit bir nesirle söylemekten daha kolay gelir; Böylece söylediği şiir daha güzel, daha etkili olur. 'Şair öncelikle söyleyeceğini basit nesir olarak açıklar ancak ondan sonra şiire döker' diye düşünmek hatalı olur.

Onun, düşünmesiyle söylemesi aynı anda olur ve birbirinden ayrılmaz bir bütünlük gösterir. Bunu bilhassa şiiri anında söyleyen şair hakkında konuştuğumuzda dikkate almamız gerekir. Şiir sözünün ritmi müziğe benzer ve çoğunlukla aynı şekilde söylenir. Nitekim söylenecek sözün dinleyiciye etkisinin fazla olmasına ayrıca dikkat edilir.

Aqın Jambıl men bolıp,
Ösken em ören keñ bolıp.
Èñşi degen at bolmas
Ewzi köñil juwatpay,
Alatawdan arındap,
Aqqan suwday qulatpay,
Qıbrışığın köñildiñ,
Qıtlığın tawıp suratpay,
Dosım bolsa küldirip,
Süsindirip jubatpay,
Jawın bolsa buldirip,
Dombırañ- beren, söziñ- on
Del tiygizip suwlatpay

Şair Jambıl benim,

*Şiir deryasında büyüdüm.
Şarkıcı, şarkıcı olmaz
Gönülden ilham gelmeyince,
Aladağdan güçlenip,
Akarsu gibi dökülmeden
Gönlün coşkusu,
Arzusunu bulup, sormadan,
Dostum olsa güldürüp,
Sevindirip, destekleyip,
Düşmanım olsa dağıtıp
Dombıram kılıç, sözüm ok
Hedefi tam vurur, incitmeden.*

diye ulu âşık boşuna söylememiştir. Ulu Jambıl'ın sanatkar şahsiyeti, ilhamı, toplumdaki amacı hakkındaki düşüncelerimizi bu şiirle bitirmeyi uygun buluyoruz.